https://doi.org/10.36007/5390.2026.440

MENTSÜK MEG EGYÜTT A BALATONT! JENEY ZOLTÁN: *BALATONI KACSAVÉSZ* (DOBOZTANKÖNYV-FEJEZET)

LET'S SAVE LAKE BALATON TOGETHER! ZOLTÁN JENEY: *BALATONI KACSAVÉSZ* [*BALATON DUCK CRISIS*] (PACKETBOOK CHAPTER)

Liliána HENCZ[5] – Lilla BACHOREC[6] – L. Patrik BAKA[7]

ABSTRACT

This packetbook chapter analyses Zoltán Jeney's eco-oriented fairy-tale novel Balatoni kacsavész *[Balaton Duck Crisis]. Green themes are among the focal points of contemporary Hungarian children's literature. In such eco-oriented works, adults are usually presented as threatening forces, arbitrary exploiters of nature's treasures, while child protagonists appear as champions of sustainability who resist them. In Zoltán Jeney's* Balatoni kacsavész*, however, nature and its fantastic as well as less fantastic inhabitants can rely only on themselves. Considering the circumstances of its publication, the work deliberately set out to draw attention to the dangers threatening the ecological values of Lake Balaton. The outcome, however, is not a piece of applied literature but a book employing postmodern text-organising strategies and self-reflections on the process of literary construction, which through its characters also highlights the transnational, transcultural, and transcanonical nature of environmental protection. In this form, the chapter can be regarded both as a classroom teaching aid and as an integral unit of a new, continuously expanding literature textbook, that is, a packetbook, which discusses the novel* Balatoni kacsavész *through hermeneutical, experiential learning, and creative writing exercises.*

KEYWORDS

packetbook chapter, experiential learning, eco-literature, fairy-tale novel, environmental protection, postmodern text-organising strategies

BEVEZETŐ

A *Mentsük meg együtt a Balatont! Jeney Zoltán: Balatoni kacsavész (doboztankönyv-fejezet)* című dolgozat a Selye János Egyetem Tanárképző Karán szerveződő oktatásmódszertani műhely egyik eredménye, melyen belül a pályájuk kezdetén álló fiatal tanárok is hozzá kívánnak járulni az irodalomtanítás megújításához, annak sikeréhez. A Hencz Liliána és

[5] Bc. Hencz Liliána, Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Biológia Tanszék – Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék (hallgató), 131235@student.ujs.sk

[6] Bc. Bachorec Lilla, Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Biológia Tanszék – Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék (hallgató), 131100@student.ujs.sk

[7] PaedDr. Baka Patrik, PhD. Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék (adjunktus), bakap@ujs.sk

Bachorec Lilla által kivitelezett módszertani feladatgyűjtemény és ötlettár Baka L. Patrik műkritikai megfontolásain alapul úgy, hogy utóbbi eredményeket élményszerűen teszi befogadhatóvá a fiatal olvasóközönség számára.

A DOBOZTANKÖNYV-KONCEPCIÓRÓL MINT KERETRENDSZERRŐL

Amennyiben a *Doboztankönyv-projekt* (Baka 2016) lényegi ösztönzőit, jellemzőit és vállalásait szeretnénk összegezni, úgy megállapítható, hogy tudatosan igazodni kíván a szlovákiai irodalomoktatás legújabb reformtörekvéseihez, előtérbe állítva a tanítandó szövegkorpusz hangsúlyeltolódásait, változásait. Az *Oktatás a 21. században. Kiindulási pontok az általános iskolai tanterv változásaihoz* című dokumentum szerint (Pupala – Fridrichová et al. 2022) – ami a szlovákiai oktatás reformtervezeteként, illetve a reform első állomásaként fogható föl – a *Nyelv és kommunikáció* területén belül a hangsúlyok a kommunikációs képességek fejlesztésére, a szövegértésre, a sokszínűség elfogadását elősegítő gyakorlatokra és az élménypedagógiára kerülnek. Irodalomból a nehezen befogadható klasszikusok helyett azokat a kortárs alkotásokat kívánják előtérbe állítani, amelyek könnyen érthetők, és mivel a jelen kihívásaira reagálnak, eleve érdekesebbek a diákok számára. Az egyes doboztankönyv-fejezetek szerevesen illeszkednek ebbe a folyamatba.
A *Doboztankönyv* terminust a dobozregény fogalma ihlette, melynek esetében az olvasó dönti el, milyen sorrendben is halad végig a fejezeteken (vagy akár az oldalakon). A *doboztankönyv-fejezetek* a legfrissebb, a diákokhoz is közel álló irodalomra és alkotásokra fókuszálnak. Az egyenrangú tankönyvfejezetek egy fiktív dobozban helyezendők el, s az oktató és a diákok érdeklődése és választása szerint cserélgethetők, előtérbe állíthatók vagy épp elhanyagolhatók. Mindegyik fejezet az élménypedagógián alapul, az egyes kérdésköröket pedig csoportos, dráma- és projektpedagógiai, kreatív írásos és képzőművészeti gyakorlatok mentén tárgyalják. A projekt eddigi eredményei a *Doboztankönyv. Élményalapú irodalomtanítás a populáris, ifjúsági és gyerekirodalom köréből* (Baka 2023) című alternatív irodalomtankönyvben kerültek összegyűjtésre, melyek nemcsak élménypedagógiai módszereik, de témáik tekintetében is kifejezetten eklektikusak (Beke 2024). Az első J. K. Rowling *Varázsvilág*ának nemzetiszocialista analógiáit állítja előtérbe. A második Lakatos István *Dobozváros*a révén mutat rá a világok konstruálódásának mikéntjére, párhuzamosan inspirálva a transzcendencia és a DIY-technikák által. Kleinheincz Csilla *Ólomerdő*je apropóján a népmesék továbbélése és az azok világrendjét átható szemet szemért elv kerülnek tárgyalásra. Csurgó Csaba *Kukoricza* című nagyregénye Petőfi *János vitéz*ét írja újra egy autoriter, izolacionista Magyarországon, a vele foglalkozó doboztankönyv-fejezet pedig az újraírások és a nacionalizmus alapjellemzőivel is számot vet. Huszti Gergely Mesteralvók-duológiája révén a szereplők szerint változó, nagyon is más világlátás, főként pedig nyelvhasználat kerülnek előtérbe. Jeff VanderMeer *Déli végek*-trilógiája az idegenségtapasztalattal szembesít, ami a weird-műfaj egyik alapjellemzője. Brandon Hackett munkája, *Az ember könyve* hard-sf környezetben tesz hasonlót, és kérdez rá test és szellem elválaszthatóságára/elválaszthatatlanságára, az önazonosság és a test határainak problematizálásával. Külön fejezet foglalkozik a steampunk zsáner gőzalapú világával, ahol a napjainkban is ismert technikai eszközöket gőzgépek hajtják, a társadalom viszonyrendszere viszont inkább a viktoriánus korét idézi. Egy másik szakasz pedig az alternatív történelem műfajára fókuszál, melynek alapkérdése, a „mi lett volna, ha?” nemcsak mindennapjaink minden egyes másodpercében, hanem a történelem nagy fordulataiban is ott rezonál. Ben H. Winters *Földalatti Légitársaság* c. regénye – melyet az utolsó kötetfejezet tárgyal – is ezen a kérdésen alapul, kisiklatva az amerikai polgárháború általunk ismert eredményét, minek révén

egy olyan jelent generál, ahol még mindig legális a bőrszínen alapuló rabszolgaság. Domokos Áron *Nemkötelező fantasztikumok – Egy alternatív irodalomtankönyvről* (2024) című idevágó munkája szerint az „elsősorban a felső tagozatosokra és középiskolásokra kalibrált reformprojekt az olvasás megszerettetését, az irodalmi nevelést a populáris kultúra fantasztikus világainak segítségével látta megvalósíthatónak. Ezen újabb, transznacionális termelésű-terjesztésű s egyben transzmediális (a mindennapokban szinte kikerülhetetlen) populáris művek, nagyjából a Harry Pottertől kezdődően ugyanis – érthetünk egyet Birgit Schlachterrel – »a cselekménytől függetlenül olyan egyetemes témákat dolgoznak fel, mint az önfelfedezés, identitás, a felnőtté válás, a barátság, a család és a halál« (2014[,] 3).” (Domokos 2024, 60). A *Doboztankönyv*ben szereplő munkák, valamint a projektbe bekapcsolódott Baka Vida Barbara weird irodalom, illetve kortárs magyar fantasy kapcsán jegyzett doboztankönyv-fejezetei (Vida 2017a, 2017b, 2018) mindezidáig több különböző fórumon és formában is napvilágot láttak már.

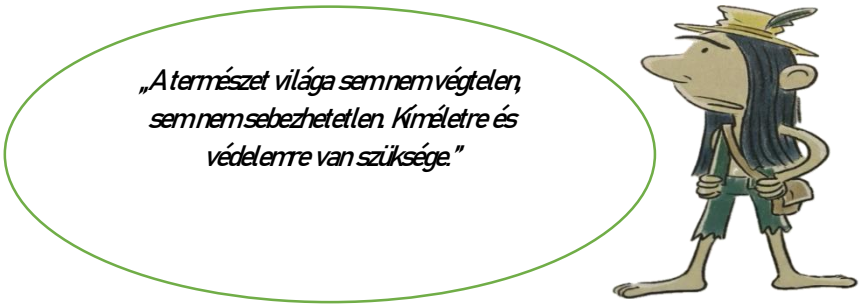
A tíz fejezetet összegző könyv megjelenése után mindenesetre egy új szakasz indult a projekt történetében. Amint az fentebb már jelzésre került, a Selye János Egyetem Tanárképző Karán szerveződő oktatásmódszertani műhelyen belül több hallgató is becsatlakozott a projekt formálásába. Utóbbi fókusza is átrendeződni látszik, hiszen a populáris irodalom helyett egyértelműen a gyermek- és ifjúsági irodalom került előtérbe az újabb, önállóan megjelent doboztankönyv-fejezeteknben, figyelembe véve a korpusz aktuális tendenciáit, illetőleg a témában jegyzett mérvadó szakirodalmi eredményeket is (Kurucz 2021). Cseh Beáta, Karvai Adrienn és Baka L. Patrik *Barangoljunk az éjszakában!* (2024) című munkája a kortárs magyar gyerekirodalom egyik jeles, filozofikus alaphangú, egy cselekményszálra felfűzött meseregényét, Kertész Erzsi *Éjszakai Kert*jét dolgozta föl (2020). A mű, alternatív krimiként a szöveggel szembeni elvárások lebontásában, egy magánmitológia kiépítésében, valamint a világrendet meghatározó, látens kapcsolatháló érzékeltetésében érdekelt (Cseh – Karvai & Baka 2024, 97). A projekt ötletgazdájának egy másik, Papp Tamarával közösen jegyzett módszertani munkája, *A szegénység maradék fonalai* (2024) Lipták Ildikó *Csak neked akartunk jót* (Lipták 2020) című problémacentrikus lányregényére koncentrál. A mű főhősét egy hétköznapi momentum, bőrkabátjának eltulajdonítása indítja el a felnőtté válás rögös útján. A szöveget detabuizáló törekvések jellemzik, hiszen célja, hogy kitakarásmentesen szóljon az élet olyan árnyoldalairól is, mint a diszkrimináció, a szegény-gazdag bipolarizáció, a szexizmus, az iskolai zaklatás vagy a testképzavar. Mindezek retorikai leképződése ugyancsak meghatározó a műben, hiszen a regény a (tinédzser)tudat gondolatszervező stratégiáinak működésmódját is modellálja (Papp & Baka 2024, 54).

A következő szövegszakaszon olvasható doboztankönyv-fejezet Jeney Zoltán *Balatoni kacsavész* (2022) című öko-irányultságú, egy cselekményszálra felfűzött (Bárdos 2013, 73), mitikus (Petres Csizmadia 2015, 155) meseregényét dolgozza fel. Mint ismeretes, a zöld-témák a kortárs magyar gyermekirodalom egyik fókuszpontjának számítanak (Lovász 2015, 21; Zólya 2020, 2021a, 2021b). A felnőtt ezekben az öko-irányultságú művekben általában fenyegető erőként, a természet kincseinek önkényes kizsákmányolójaként van jelen, a gyerekhősök pedig a fenntarthatóság bajnokaiként állnak neki ellent. Jeney Zoltán *Balatoni kacsavész* című meseregényében azonban a természet és fantasztikus, valamint kevésbé fantasztikus lakói csak magukra számíthatnak. A műnek megjelenési körülményeit tekintve is vállalt célja volt, hogy ráirányítsa a figyelmet a Balaton ökológiai értékeit fenyegető veszélyekre. Az eredmény mégsem egy alkalmazott irodalmi alkotás lett, hanem egy posztmodern szövegszervező eljárásokkal, a műépítés folyamatára vonatkozó önreflexiókkal operáló könyv, ami szereplői révén a környezetvédelem nemzeteken, kultúrákon és kánonokon átívelő jellegére is felhívja a

figyelmet. Az itt következő munka ilyenformán egyszerre tankönyvfejezet és élménypedagógiai feladattár, amely Jeney könyvét hermeneutikai, élmény- és drámapedagógiai, valamint kreatív írásos gyakorlatokkal fűszerezve tárgyalja.

MENTSÜK MEG EGYÜTT A BALATONT! – JENEY ZOLTÁN: *BALATONI KACSAVÉSZ* (DOBOZTANKÖNYV-FEJEZET)

A *zöld-témák* igazán fontosak a kortárs magyar gyermekirodalomban. Sok történetben a természet és az emberek kapcsolata kerül a középpontba (Petres Csizmadia 2015, 201). A mesékben a felnőttek gyakran úgy jelennek meg, mint akik rosszul bánnak a természettel, míg a gyerekek a természet védelmezői. A *Balatoni kacsavész* című mesében pedig a természet és annak lakói saját magukra vannak utalva, és csak egymásra számíthatnak.

1. ábra: A természet sebezhető – Idézet
Forrás: a szerzők produktuma a Balatoni kacsavész *illusztrációi alapján*

ÖTLETBÖRZE

Írjátok fel a tábla közepére a következő szót: „TERMÉSZETVÉDELEM". Ezután gondolkodjatok el, mi jut eszetekbe erről a témáról! Minden ötletet, gondolatot írjatok a tábla köré, akár egy-egy szóval, akár rövid

2. ábra: Természetvédelem – Ötletbörze I.
Forrás: a szerzők produktuma

A történet **főhőse, Hany Istók**, egy különleges lény: **egy *nádi legény*, aki képes alakot váltani, és a vízen keresztül beszélgetni** a barátaival egész Európában. Megérti az állatok nyelvét is – például a vadkacsákét. A valóságban Hany Istók egy legendás fiú volt, akit 1749-ben találtak meg a Hanság mocsaraiban. Olyan elárvult gyermek lehetett, aki még kiskorában egyedül maradt a vadonban, hasonlóan mint Maugli *A dzsungel könyvé*ben. Istóknak megkeményedett a bőre, ujjai között pedig bőrhártyák alakultak ki. Mivel gyerekként nem volt, akitől megtanulja az emberi beszédet, már később sem volt megtanítható rá. Csak állathangokat adott ki, és nyers ételekkel táplálkozott. Miután egy gondozója férjhez ment, Istók ismét eltűnt a mocsárban

(Medvigy 2023). A neve is különleges: a „hany“ szó, amely finnugor eredetű, mocsarat jelent (Trogmayer 2012).

A *Balatoni kacsavész* története szerint egyszer régen a Balaton tündére, Sió, aki már nagyon öreg és beteg volt, segítséget kért a bátor nádi legénytől, Istóktól. **A Balaton, amit Sió védelmezett, szintén nagyon rossz állapotban volt: túl sok ember használta fürdőzésre, és még a gonosz Szívtelen Szörnyeteg is megjelent, hogy hatalmas palotát építtessen magának a tó partján.** Istóknak fel kellett vennie a harcot a Szörnyeteggel, de nem volt egyedül. Sok segítő érkezett mellé Európa különböző tájairól: egy másik nádi legény Csehországból és a sellők Dániából, Németországból és Lengyelországból, sőt még Nesszi, a Loch Ness-i szörny is csatlakozott hozzájuk. Végül pedig megérkezett a Kraken, a holland tengerek legendás réme is.

MENTSD MEG A BALATONT!

A történet végén Hany Istók furfanggal győz. De biztos nem az volt az egyetlen út a sikeréhez, amit ő választott!

Alkossatok négyfős csoportokat, aztán találjatok ki közösen egy alternatív befejezést, amelyben egy másik módot választotok a probléma megoldására, a Balaton megmentésére!

Nyugodtan használjátok ki a sok barát erejét is, akik segíteni érkeztek! Hogyan lenne megtisztítható a Balaton? Hogyan lehetne megakadályozni, hogy azok, akik csak a haszonra tudnak gondolni, tönkretegyék?

Szempontok, amiket érdemes figyelembe venni: mi az, ami az emberi közösségen múlik (pl. építkezés, szennyezés, hulladéklerakás)? Mit lehet helyreállítani, hogyan lehet

3. ábra: Mentsd meg a Balaton! – Csoportfeladat I.
Forrás: a szerzők produktuma

A Balatont pusztító munkások helyét a történetben aztán egyre veszélyesebb emberek vették át: vadászok, halászok és még olyan ügynökök is, akik magánhadsereggel érkeztek. Sőt, egy különösen félelmetes ellenfél, Gyilkos Jack még Nesszit is legyőzte. A végső küzdelem előtt Istók tanácsot kért egy 220 millió éves teknőstől, aki elárulta a titkot: **nem mindig az erő a legjobb fegyver. Néha a furfang, a jó terv, és az ellenfél gyenge pontjának megtalálása** hozza meg a győzelmet. Így végül Istók és barátai megmentették a Balatont, és helyreállították a tó békéjét.

Beszéljétek meg közösen!

a) *Gyűjtsetek információkat Vodníkról, Loreleyről és Ruszalkáról! Kik ők? Hogyan jelennek meg a különböző irodalmi művekben ezek az alakok?*
b) *Beszéljétek meg, hogy mit tanulhatunk más kultúrák mitológiai lényeitől és a természethez fűződő viszonyukból.*
c) *Ismertek hozzájuk hasonló természetközeli lényeket? Ha igen, mi az ő különlegességük?*

4. ábra: A természet és a mitológia – Információgyűjtés és kapcsolathálóépítés
Forrás: a szerzők produktuma

Jeney Zoltán *Balatoni kacsavész* című meseregénye egy olyan varázsvilágot teremt, ahol a valóság és a természetfeletti összefonódik. A műben a fantasztikus lények és a valós elemek természetes módon jelennek meg egymás mellett, így például a vadkacsák vagy a sellők. Az **állatok lélekkel való felruházása** – ezt hívjuk **animizmus**nak **–** együttérzést vált ki az olvasóból, miközben az állatok külsőleg nem válnak emberivé. A sellők például humoros és drámai módon jelenítik meg a természetvédelem üzeneteit, ironikusan mutatva rá a klasszikus gyerekirodalom tanító szándékának túlzásaira (Kérchy 2023).

KÉPZELJ EL EGY ÚJ SZEREPLŐT!

Alakítsatok ki három-négyfős csoportokat, és közö-sen tervezzetek meg egy új, animált (tehát lélekkel felruházott) szereplőt, aki tökéletesen illeszkedik a *Balatoni kacsavész* varázslatos világába! Segítség-képpen haladjatok a következő pontok szerint:

- Döntsétek el, milyen lényt alkottok.
- Gondoljátok végig, milyen lelki tulajdonságokkal ruháznátok fel (pl. bölcsesség, humor, bátorság).
- Hogyan kapcsolódik a többi, eddig megismert szereplőhöz?
- Mi a küldetése a történetben? Mit tanít az olvasónak?
- Adjátok meg a nevét, külső megjelenését, és jellemezzétek a személyiségét.

5. ábra: Képzelj el egy új szereplőt! – Csoportfeladat II.
Forrás: a szerzők produktuma

MITIKUS VÍZI LÉNYEK KONFERENCIÁJA

A kiscsoportok által elképzelt vízi lények konferenciát tartanak, hogy megbeszéljék, mit tehetnének együtt a Balatonért. Hogyan tudnának segíteni Hany Istókék küzdelmében?

Minden szereplőt a kiscsoportok egy-egy tagja személyesíti meg. De még csoporton belül készítenek egy "beszédet", amiben a szereplő bemutatja, miben tud segíteni, milyen képességei vannak, miért fontos számára a Balaton.

Kérdések: *Mit tudnál nyújani az embereknek? Mit kérnél tőlük? Hogyan tudsz együtt dolgozni más lényekkel? Mi az elsődleges feladatod?*

Végül szavaznának róla, hogy ők, a "Vízvédelmi Tanács" melyik lépéseket és milyen sorrendben valósítanák meg?

6. *ábra: Mitikus vízi lények konferenciája – Csoportfeladat III.*
Forrás: a szerzők produktuma

A címadó kacsák beszédét csak hápogásként érzékeljük, ami egyszerre humorforrás és kódfejtési játék. **A narrátor időnként szinkrontolmács segítségével tolmácsolja a kacsák mondanivalóját,** ezzel hangsúlyozva a természet és az ember közötti megértés fontosságát

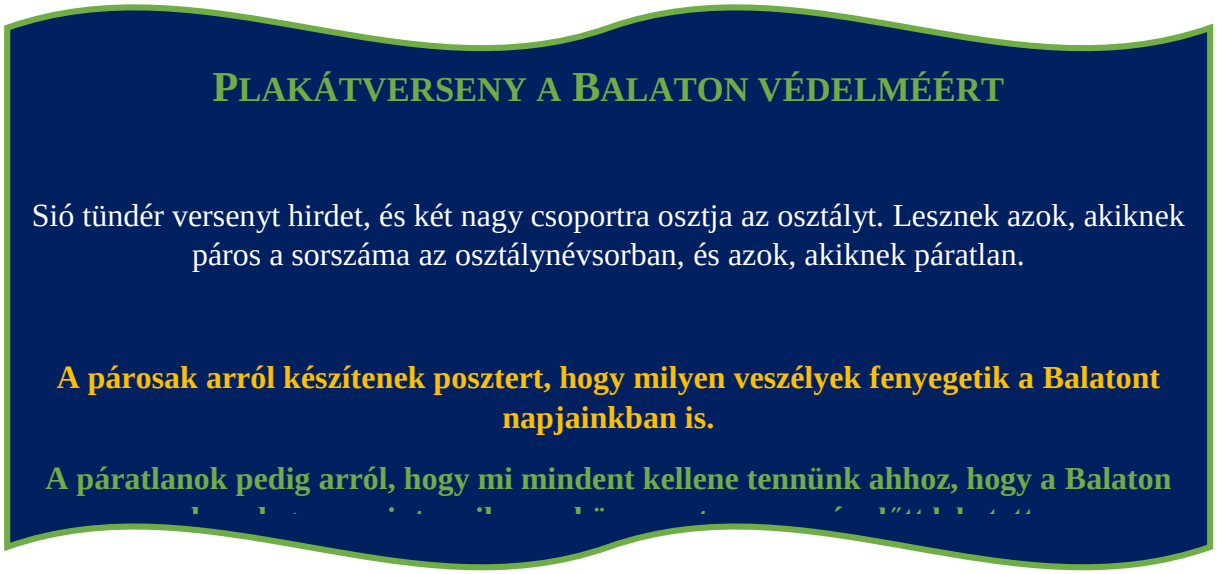
LÉGY TE IS SZINKRONTOLMÁCS!

Alkosd meg Hany Istók, a kacsa és a béka párbeszédét! A kacsa csak „háp-háp-háp"-ot, a béka pedig „brek-brek-brek" et mond, de te a szöveg alapján találd ki és helyettesítsd be

– Ez megtisztelő. De miért pont engem? És mi a gond?
– Hápháp, háp hápháp.
– Atyavilág!
– Háp. Hápháp háp.
– Hogy az a... Persze, már pakolok is... A nemjóját!
– Brek?
– Mindjárt elmondom...
– Brekeke?
– Azt mondta, hogy Sió nagyon legyengült, és...
– Brek?
– Sió a Balaton tündére. Ezt mindenki tudja...
– Brek?
– Az egy óriási tó. Pár napi járóföldre.

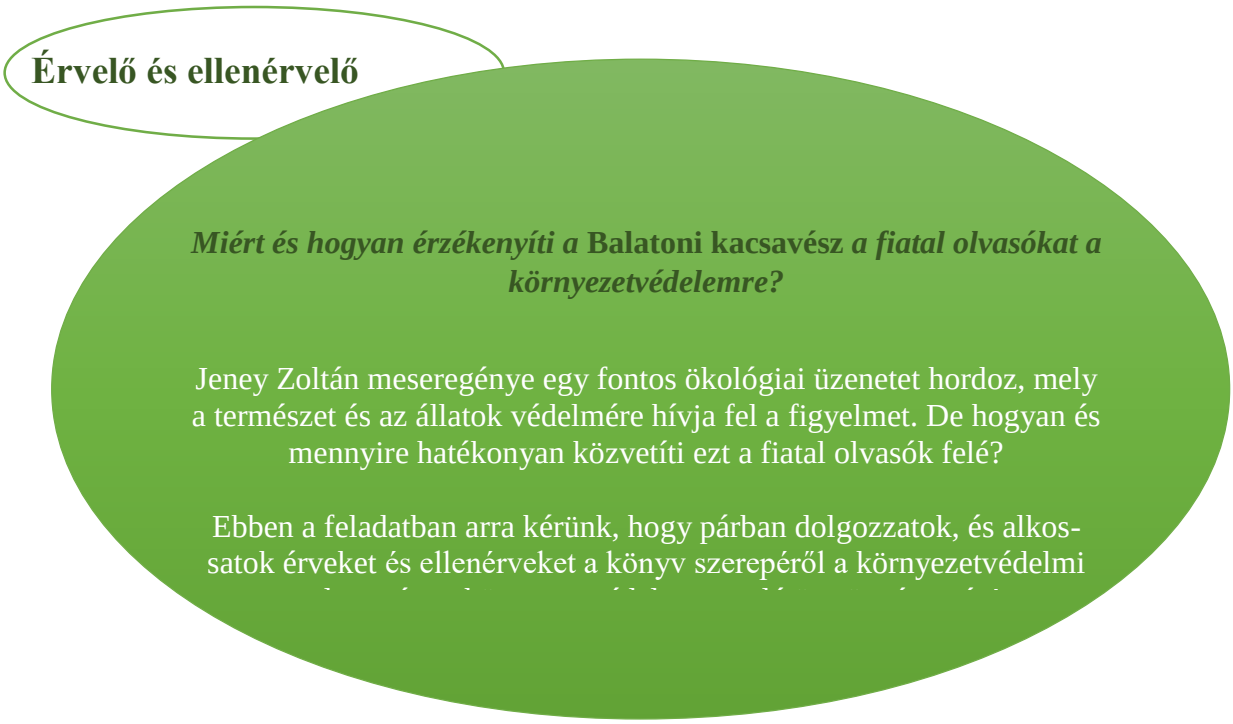
7. ábra: Légy te is szinkrontolmács! – Egyéni kreatív tolmácsmunka
Forrás: a szerzők produktuma

A regény nyelve a népmesei emelkedettséget keveri a kortárs szlenggel és a modern kifejezésekkel, miközben játékos módon mutatja be a valóság és a fikció, valamint az archaikus és modern nyelv kettősségét. **A mindentudó elbeszélő kiszólásai és humora még élvezetesebbé teszik az olvasást, miközben a könyv a természetvédelem és a fenntarthatóság fontosságára is ráirányítja a figyelmet.**

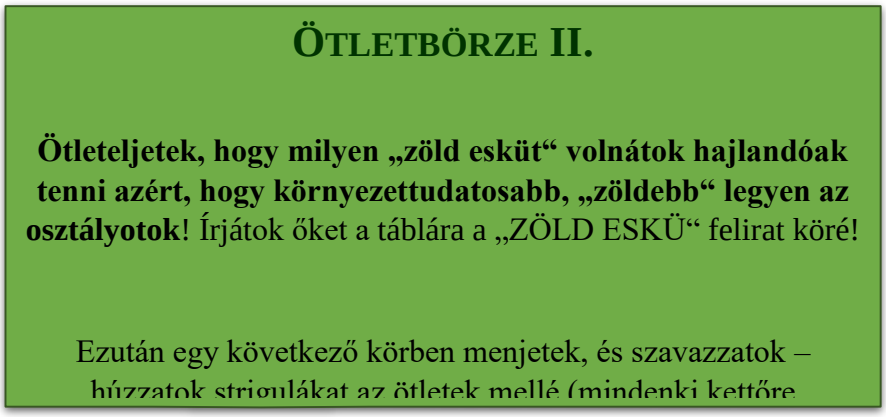
8. ábra: Plakátverseny a Balaton védelméért – Csoportfeladat IV.
Forrás: a szerzők produktuma

Jeney Zoltán *Balatoni kacsavész* című meseregénye **Európa különböző tájairól merített szereplőkkel és mitológiai alakokkal erősíti más művekhez fűződő (szövegközi) kapcsolatait** (Szokács 2022)**.** A szláv Vodník, a germán-szláv Loreley és Ruszalka, valamint az anderseni ihletésű kis hableány (Pál & Újvári 2001) mind hozzájárulnak a történet hibriditásához (Nemes Z. 2018, 278–282). A narrátor kettősségeket hangsúlyozó, játékos megfogalmazásai – például a sellők hal-hölgy mivoltának eldönthetetlensége (Jeney 2022, 19) – a hibriditás poétikai alapját képezik. **A társadalomkritika az ökológiai üzenettel összefonódva jelenik meg.** A Szívtelen Szörnyeteg és Gyilkos Jack figurái a környezetpusztítás és a kapzsiság archetipikus képviselői

9. ábra: Érvelő és ellenérvelő – Csoportfeladat V.
Forrás: a szerzők produktuma

Baranyai (b) András illusztrációi tovább erősítik a történet ökológiai fókuszát: a természetet pasztellszínek, a gépi betolakodókat élénk tónusok jelenítik meg (Szokács 2022). A regény, amely a Veszprém-Balaton 2023 program keretében született, nemcsak a Balaton ökológiai értékeire figyelmeztet. A kortárs irodalom nyelvi megoldásaival, humorával, kétértelműségével és a szövegépítés formálódására tett játékos utalásaival (Kérchy 2023) kiemeli a környezetvédelem egész bolygónkra kiterjedő jelentőségét is.

10. ábra: Zöld eskü – Ötletbörze II.
Forrás: a szerzők produktuma

ÚTMUTATÓ A FEJEZETHEZ – LEHETSÉGES MEGOLDÁSOK

Mentsd meg a Balatont! [példa]: Miután a gonosz iparmágnás a Balaton partján luxusvillát akart építeni, Hany Istók elhatározta, hogy más módon próbálja megmenteni a tavat. Elhívta a férfit a tóhoz, hogy személyesen lássa annak szépségét, és elmesélte neki a Balaton ősi legendáit. Rávilágított, hogy a tó vize nemcsak a falvak mindennapi életét biztosítja, hanem a turizmus révén a környezet is gazdasági értéket képvisel. Istók egy varázslattal megmutatta neki a jövőt: ha a Balaton elpusztul, a falvak elnéptelenednek, és a környező gazdaság is összeomlik. Az iparmágnás felismerte, hogy a valódi gazdagság a tó megőrzésében rejlik, nem az építkezésekben. Végül leállította a villa építését.
Beszéljétek meg közösen! [példák]:
a) Vodník: A cseh mitológiából származó vízi lény, aki a tavak vízvilágát védi. A regényben figyelmeztet a természet hatalmára és arra, hogy tisztelettel kell bánni a természettel. *Loreley:* A németországi Rajna híres szirénje, aki a férfiakat csábítja el. A regényben a természet erejét és a víz tisztaságának védelmét szimbolizálja. *Ruszalka:* A szláv mitológiából származó vízi szellem, aki a tavak védelmezője. Ő a környezetszennyezés veszélyeire figyelmeztet és a természet tiszteletére tanít.
b) Tisztelet: A mitológiai lények arra tanítanak, hogy tiszteljük a természet erejét, mivel nem irányíthatjuk teljes mértékben. *Harmónia:* A természet és az ember közötti kapcsolat akkor működik jól, ha mindkét fél tiszteletteljesen bánik egymással.
c) Ilyenek az *erdőtündérek*, a *tündék*, de az *entek*, a keleti kultúrákban pedig akár a *sárkányok* is.
Képzelj el egy új szereplőt! [példa]: Lény neve: Tóike, vízi tündér, aki a Balaton mocsaras részein élő vízi szellem, a tó titkainak ismerője. Lelki tulajdonságai közé tartozik a bölcsesség, empátia és a humor. Tóike segíti Hany Istókot és a többieket a Balaton megvédésében, figyelmeztetve őket a természet védelmének fontosságára. Küldetése a Balaton titkainak védelme, és annak megértetése, hogy a természet megóvása a harmónia fenntartásáról szól. Külsőleg áttetsző, vízinövényekkel díszített bőre, zöldeskék haja és uszonyszerű szárnyai vannak. Segít Hany Istóknak és társainak visszaállítani a Balaton tisztaságát egy ősi vízi varázslattal, miközben titkos rejtvényeket ad nekik.
Légy te is szinkrontolmács! [példa]: „*– Ez megtisztelő. De miért pont engem? És mi a gond? / – Sió nagyon megbetegedett, mert a Balaton egyre piszkosabb. Ráadásul a Szívtelen Szörnyeteg is megjelent. / – Atyavilág! / – Bizony, egy palotát akar építeni a Balaton partjára. Egy csónaknyi helyet sem akar hagyni. Mindent le akar betonozni! / – Hogy az a... Persze, már pakolok is... A nemjóját! /* – Hogy micsoda */ – Mindjárt elmondom... /* – Mi-mi-mi? */ Azt mondta, hogy Sió nagyon legyengült, és... /* – De mégis ki az a Sió? */ – Sió a Balaton tündére. Ezt mindenki tudja... /* – Na várj! És mi az a Balaton? */ Az egy óriási tó. Pár napi járóföldre.*“
Érvelő és ellenérvelő [példa]: Érvek: A könyvben szereplő állatok és mitológiai lények segítenek érzelmi kapcsolatot kialakítani a fiatal olvasókkal, így könnyebben megértik a természet védelmének fontosságát. A humoros elemek mellett komoly környezetvédelmi üzenet is kiolvasható a könyvből, például a vízszennyezésről és az ökoszisztéma védelméről. *Ellenérvek:* Mivel a könyv inkább egy meseregény, a környezetvédelmi üzenet háttérbe szorulhat, és a fiatalok inkább a kalandokat figyelhetik meg. A szórakoztató jelleg miatt a környezetvédelmi üzenet nem biztos, hogy elég erőteljesen jut el a fiatal olvasókhoz.

MEGJEGYZÉS

Baka L. Patrik a dolgozat írásának idején a *Nemzetközi Visegrádi Alap* ösztöndíjában (International Visegrad Fund, 2025–2026, No. 52510396) és a *Tempus Közalapítvány* által gondozott *Fiatal oktatói ösztöndíj*ban (2024–2025, No. HTP7FPUWY2025/EG-00022-2025) részesült.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Baka L. P. (2016). A szlovákiai magyar irodalomtanítás legújabb perspektívái. *Iskolakultúra, 26*(6), pp. 103–114.
Baka L. P. (2023). *Doboztankönyv. Élményalapú irodalomtanítás a populáris, ifjúsági és gyerekirodalom köréből*. NAP Kiadó, Dunaszerdahely.
Bárdos J. (2013). A meseregény műfaji sajátosságai. In Bárdos J. & Galuska L. P. (Eds.), *Fejezetek a gyermekirodalomból* (pp. 69–79). Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest.
Beke O. (2024). Baka L. Patrik: Doboztankönyv. *Eruditio–Educatio*, 2024/2, pp. 122–124.
Cseh B. – Karvai A. & Baka, L. P. (2024). Barangoljunk az éjszakában! Kertész Erzsi: *Éjszakai Kert* (doboztankönyv-fejezet). In Borbélyová, D., Csehiová, A., Józsa, K., Kanczné Nagy, K., Kéri, K., Kiss, B., Pukánszky, B. & Orsovics, Y. (eds.), *16th International Conference of J. Selye University. Pedagogical Sections* (pp. 93–110). Selye János Egyetem, Komárom.
Domokos Á. (2024). Nemkötelező fantasztikumok – Egy alternatív irodalomtankönyvről. Baka L. Patrik: *Doboztankönyv*. *Anyanyelvi Kultúraközvetítés*, 7. évf., 2024/2, pp. 59–66.
Jeney Z. (2022). *Balatoni kacsavész. Szörnyek és sellők*. Lampion, Budapest.
Kérchy A. (2023). Év Gyerekkönyve Díj – Az év gyerekkönyv írója, 6-12 éves korosztály, megosztott díj. Kemény Gabi: A konkrét hiúz. Jeney Zoltán: Balatoni kacsavész [laudáció]. (2025.09.18.) *Hubby* https://hubbyinfo.blogspot.com/2023/06/ev-gyerekkonyve-dij-2023-laudaciok.html
Kertész E. (2020). *Éjszakai Kert. Misztikus meseregény* (Zsoldos R. illusztrációival). Cerkabella Könyvkiadó, Szentendre.
Kertész E. (2020). *Éjszakai Kert. Misztikus meseregény*. Ill. Zsoldos R. Cerkabella Könyvkiadó, Szentendre.
Kurucz A. (2021). Az irodalomértelmezés mediális aspektusai a kortárs gyerekirodalom-kutatásban. In Makkos A., Kecskés P. & Boldizsár B. (szerk.), *A múltból táplálkozó jövő – hagyomány és fejlődés. XXV. Apáczai-napok Tudományos Konferencia tanulmánykötete* (pp. 550–558). Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar, Győr.
Lipták I. (2020). *Csak neked akartunk jót*. Csimota, Budapest.
Lovász A. (2015). *Felnőtt gyerekirodalom. Tanulmányok, kritikák és majdnem lexikon*. Cerkabella, Budapest.
Medvigy É. K. (2023). Nekünk a Balaton… Jeney Zoltán: Balatoni kacsavész. (2025.09.18.) *Prae online* https://www.prae.hu/article/13270-nekunk-a-balaton/
Nemes Z. M. (2018). Hibriditás. In Kricsfalusi B., Kulcsár Szabó E., Molnár G. T. & Tamás Á. (szerk.), *Média- és kultúratudomány* (pp. 278–282). Ráció Kiadó, Budapest.
Pál J. & Újvári E. (2001). Sellő [szócikk] In *Szimbólumtár. Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és a magyar kultúrából*. Balassi, Budapest.
Papp T. & Baka L. P. (2024). A szegénység maradék fonalai – Lipták Ildikó: *Csak neked akartunk jót* (doboztankönyv-fejezet). *Módszertani Közlöny*, 2024/1, pp. 54–69.

Petres Csizmadia G. (2015). *Fejezetek a gyermek- és ifjúsági irodalomból*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara, Nyitra.

Pupala, B., Fridrichová, P., et al. (2022). *Vzdelávanie pre 21. storočie. Východiská zmien v kurikule základného vzdelávania*. Štátny pedagogický ústav, Bratislava. https://vzdelavanie21.sk/wp-content/uploads/2022/06/Vychodiska-zmien-v-kurikule-zakladneho-vzdelavania.pdf

Schlachter, B. (2014). Twilight, Die Tribute von Panem & Co im Deutschunterricht? Zur didaktischen Relevanz der populären Jugendliteratur. *Leseräume. Zeitschrift für Li-teralität in Schule und Forschung*, 2014/1, pp. 1–11. – Online: (2025.09.18.) *Leseräume* https://xn--leserume-4za.de/wp-content/up-loads/2015/10/lr-2014-1-schlachter.pdf

Szokács E. (2023). Európai szörnycasting. (2025.09.18.) *Mesecentrum* https://mesecentrum.hu/tanari/europai-szornycasting.html

Trogmayer O. (2012). Hany Istók meg a Darwin-gumó. *Élet és Tudomány*, LXVII. évf., 2012/29, pp. 919.

Vida B. (2017a). Amikor Sztálingrád suttog hozzád. Lőrinczy Judit: *Ingókövek* (Doboztankönyv-fejezet). *Eruditio – Educatio*, *12*(4), pp. 85–90.

Vida B. (2017b). Szakítás a horgonyokkal. Moskát Anita: *Horgonyhely* (Doboztankönyv-fejezet). In Tóth P., Hanczvikkel A. & Duchon J. (Eds.), *Tanulóközpontú oktatás, módszertani megújulás a szakképzésben és a felsőoktatásban: 7. Trefort Ágoston Tanárképzési Konferencia – Tanul-mánykötet* (pp. 628–642). Óbudai Egyetem, Budapest.

Vida B. (2018). A kozmikus rettegés magyar csápjai. Intertextualitás, műfajköziség és medialitás Veres Attila *Odakint sötétebb* című regényében (Doboztankönyv-fejezet). In Tóth P., Maior E., Horváth K., Kautnik A., Duchon J. & Sass B. (Eds.), *Kutatás és innováció a Kárpát-medencei oktatási térben. III. Kárpát-medencei Oktatási Konferencia. Tanulmánykötet* (pp. 603–616.). [H.n.], [K.n.].

Zólya A. Cs. (2020). (Örök)zöld gyerekkönyvek [I.]. (2025.09.18.) *Dunszt* https://dunszt.sk/2020/08/24/orokzold-gyerekkonyvek/

Zólya A. Cs. (2021a): (Örök)zöld gyerekkönyvek [II.]. (2025.09.18.) *Dunszt* https://dunszt.sk/2021/01/08/orokzold-gyerekkonyvek-2/

Zólya A. Cs. (2021b). A békés egymás mellett élés farkastörvényén innen és túl. (2025.09.18.) *Dunszt* https://dunszt.sk/2021/07/31/a-bekes-egymas-mellett-eles-farkastorvenyen-innen-es-tul/